

Kriminalisztika, rendészettudomány, forenzikus tudományok – gondolatok az MRTT jubileuma kapcsán

Criminalistics, police science, forensic sciences – reflections on the anniversary of the Hungarian Association of Police Science

---

Petrétei Dávid

Dr., osztályvezető
Nemzeti Szakértői és Kutató Központ,
Daktiloszkópiai Szakértői Intézet
petreteid@nszkk.gov.hu

Absztrakt

Cél: A tanulmány a kriminalisztika különböző, gyakran szerzőnként eltérő fogalmát, feladatait, kapcsolódási pontjait igyekszik kibontani, illetve feltárni ezek viszonyát a rendészettudománnyal és a forenzikus (törvényszéki) tudományokkal.

Módszertan: A tanulmány hazai és külföldi szakirodalmi források elemzésével azok szintézisét nyújtja.

Megállapítások: A kriminalisztika egy lehetséges és jövőbe mutató megfogalmazása szerint a jogalkalmazási célú ténymegállapítás általános módszertana, jogi keretek között, jogi célok érdekében zajló tudományos megismerés. A rendészettudománnyal mellérendelt viszonyban áll, számtalan kapcsolódási ponttal, kölcsönös egymásra hatással a történetük során. A forenzikus tudományokat a kriminalisztika foglalja szemléleti és gyakorlati keretbe, de nem azonosak egymással.

Érték: A tanulmány bemutatja a kriminalisztika és a forenzikus tudományok bonyolult viszonyrendszerét, kísérletet tesz a forenzikus tudományok meghatározására, bemutatja a *Sydney-i kiáltványt* és annak jelentőségét.

Kulcsszavak: kriminalisztika, rendészettudomány, forenzikus, Sydney-i kiáltvány

---

A szerző a kéziratot magyar nyelven nyújtotta be. Benyújtás: 2024. 04. 02. Elfogadás: 2024. 04. 05.

Abstract

Aim: The article aims to explain the various concepts, tasks and interfaces of criminalistics, and to explore their relationship with police and forensic science, which often vary from author to author.

Methodology: The study provides a synthesis by analysing domestic and foreign literature.

Findings: Criminalistics is a possible and forward-looking formulation of the general methodology of fact-finding for law enforcement purposes, a scientific cognition within a legal framework, for legal purposes. It has a co-extensive relationship with law enforcement, with numerous interfaces and mutual interactions throughout their history. Forensic science is framed by criminalistics, but they are not identical.

Value: The paper presents the complex relationship between forensic science and criminalistics, attempts to define forensic science, and discusses the *Sydney Declaration* and its significance.

Keywords: criminalistics, law enforcement, forensics, Sydney Declaration

A kriminalisztika

„Amikor néhány évvel ezelőtt [...] összegyűltünk, hogy azután több pártra szakadva ki-ki a maximális szenvedéllyel védelmezze a maga igazát, rájöttem, több az 'alapelv' és az 'általános' igazság, mint szükséges.” (Zsoldos, 1987).

A kriminalisztikának létezik hosszú és bonyolult tudományos fogalma. E fogalom magva szerint a kriminalisztika multidiszciplináris bűnügyi tudomány, amely a hatályos jogi szabályozásnak megfelelően tudományosan megalapozott eszközöket, módszereket és eljárásokat dolgoz ki a felderítés és a bizonyítás, valamint a bűncselekmények megelőzése érdekében (Balláné 2019; Balláné – Lakatos, 2012). Egyes meghatározások szerint a kriminalisztika mindemellett alkalmazott ténytudomány (Fenyvesi, 2014), feladata pedig a bűncselekmények hatásainak enyhítése is (Fenyvesi, 2013).

Egy másik megközelítésben a kriminalisztika a nyomozás tudománya (Kertész, 1965; Fenyvesi, 2013). Kriminalisztikai szempontból a nyomozás a múltbeli releváns esemény igazságának megfelelő rekonstruálására, és az eljárási célok elérésére irányuló sokoldalú szellemi és gyakorlati tevékenység, amely a szükséges és lehetséges cselekvések tervszerű, tudatos, a vonatkozó eljárási szabályoknak megfelelő végrehajtása útján valósítható meg (Lakatos, 2005).

Ez a második megközelítés annyiban szerencsésebb, hogy a bűncselekményektől, büntetőeljárástól fogalmilag is elszakad. Még a közelmúltban is megjelent kriminálisztikai szaktanulmányban olyan nézet, hogy a kriminálisztika fő szabály szerint a büntetőeljárás-jogra van felfűzve (Kovács, 2023). Nem vitatom, hogy a kriminálisztika eredeti megközelítésben valóban a büntetőeljárás-jog segéd tudománya volt, amiből ma nem a segéd tudományt érzem nem helyénvalónak, hanem a büntetőeljárást. Maga a bűnügyi rendőrség sem csak büntetőeljárás keretében dolgozik, gondoljunk csak a körözési tevékenységre, vagy a rendkívüli haláleseteket követő eljárásra.

Ezeket a különbségeket igen nehéz lehet megfogni büntetőeljárásra épülő gondolkodással. A közelmúltban a bűnügyi szemléről megjelent szakkönyv fülszövege például így szól: a „*monográfia tárgyát a büntetőeljárásbeli nyomozás keretében lefolytatott szemle képezi – nem foglalkozik tehát a balesetek helyszínein végzett szemletevékenységgel –, annak azonban igyekszik a felderítési és a bizonyítási (vizsgálati) aspektusait is tanulmányozni*” (Gárdonyi, 2023). Mi ezzel a probléma? A kötet kétségkívül nem foglalkozik a közlekedési balesetek helyszínelésével, azok egy része azonban igenis büntetőeljárás keretében zajlik (egyes közlekedési balesetek közlekedési bűncselekmény elkövetésére vezethetők vissza). Másrészt a nem közlekedési, de halálos egyéb balesetek az egészségügyi törvény értelmében rendkívüli halálesetnek minősülnek, a bűnügyi rendőrség pontosan a hivatkozott szakkönyvben részletezett szemletevékenységet fogja végrehajtani, csak éppen a közigazgatási eljárásjog szerint.

Ez rávilágít arra a problémára, hogy sok esetben a kriminálisztika oktatása hat vissza a kriminálisztika elméletére. Ez nem feltétlenül baj önmagában. Az azonban már elgondolkodtató, hogy a közlekedési bűncselekmények kriminálisztikája alig kerül szóba a kriminálisztika tanórákon, talán a bizonyítási kísérlet kivételével. Kriminálisztikát és bűnügyi szolgálati ismereteket általában volt vagy aktív bűnügyesek oktatnak a rendőrtiszt-jelölteknek, a közlekedési tanszéken oktatott baleset-helyszíneléssel a bűnügyes oktatóknak nincs kapcsolata. (Feltételezem oktatnak baleset-helyszínelést a közlekedési tanszék munkatársai.) A kriminálisztika elméletéből, az átfogó képből fájdalmasan hiányzik továbbá a bűnügyi szolgálati ismeretek tantárgy keretében oktatott anyag. Holott a puhatolás, a környezettanulmány vagy a megfigyelés a kriminálisztika oktatásban is szerepel. Az operáció, a játszma, a dezinformáció a kriminálmetodika elsajátítása során kardinális szerepet kellene kapjon. Teljesen felesleges kétszer megtanítani valamit a hallgatóknak, és teljesen hibás két különböző dolgot megtanítani azonos név alatt.

A büntetőeljárás-jog hatása, hogy a kriminálisztikában is beszélünk bizonyítási eljárásokról, de van olyan fejezetünk külön, hogy „kényszerintézkedések

taktikája”. Miért? Mert az eljárásjogi kódex szerint a lefoglalás, a házkutatás és a motozás nem bizonyítási eljárás, hanem kényszerintézkedés. Pontosabban a hatályos kódex már nem beszél házkutatásról, csak kutatásról. Mintha kriminalisztikailag ugyanaz lenne egy személy, egy jármű, egy lakás, egy kiserdő vagy egy holtág átkutatása. Illetve, mintha kriminalisztikailag nem a felderítés és a bizonyítás érdekében zajlanának ezek a (mondjuk úgy) nyomozati cselekmények. Az eljárásjog változása ellenére nyomozati cselekményként, kriminalisztikailag továbbra is van értelme házkutatásról, gépkocsi-motozásról beszélni. Ahogy a metodika sincs az anyagi joghoz kötve. A Btk. szerint dolog elleni erőszakkal elkövetett lopás lesz a lakásbetörés, a tároló feltörés, a gépkocsi feltörés, a kerékpár eltulajdonítása a zárólánc elvágásával, vagy a sportcipő eltulajdonítása az áruvédelmi etikett eltávolításával. Kriminalisztikai szempontból viszont a lakásbetörések közé soroljuk a roncsolásmentes zárnyitással történő elkövetést, ami az anyagi jog szerint legfeljebb a szabálysértést minősíti vétségé. Talán még szemléletesebb a foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés, ami ténylegesen lehet magasból esés, áramütés, munkagéppel elgázolás, vadászbaleset vagy orvosi műhiba is – más-más eseménysor, más-más bizonyítást követel, más-más szakértők részvételét igényli.

Ingoványos terepre vezet az olyan, gyakorlatban széles körben használt krimináltaktikai eljárások oktatási célú vagy tudományos feldolgozása, ami a jogvégezett és elsősorban az eljárási kódexre támaszkodó kriminalisztikaoktatókban aggályt kelt. Ilyen lehet például a kihallgatást megelőző „elbeszélgetés” a gyanúsítottal (tanúval), ami alapvető fontosságú a pszichológiai kontaktus felvételéhez, a megfelelő légkör megteremtéséhez, vagy az alakoskodó, szerepet játszó gyanúsított (tanú) kifárasztásához. Az eljárásjog semmit sem tud kezdeni ezekkel a „beszélgetésekkel”, hiszen ezekből semmiképpen nem származhat perrendszerű bizonyíték. Ebből azonban nem következik, hogy az ilyen beszélgetés tilos lenne. Kínálja magát egy analógia: a részvétel megtagadása a vallomás műszeres ellenőrzésében nem járhat hátrányos következménnyel a tanúra vagy a gyanúsítottra. De ettől még egy ilyen információ igenis orientálhatja a nyomozást.

Egyféle kriminalisztika

Régóta meggyőződésem, hogy csak egyféle kriminalisztika van (Petrétei – Angyal, 2018). Azt használja a felderítő a megfigyelés során, a nyomozó a puhatoláskor, a helyszínelő a szemle lefolytatásakor, a vizsgáló a kihallgatás vezetésére. De ezt használja a bíró is, amikor a közvetlenség elvét érvényesítve

tanúbizonyítást vesz fel a tárgyaláson, vagy szembesítést tart. (Közbe kell szúrnom a pikírt megjegyzést, hogy a szembesítésnek valószínűleg kizárólag a bíróság előtt van létjogosultsága, a vizsgálói irodában gyakorlati haszna nincs, kára annál több lehet – a vallomások közti ellentét a nyomozás egyik hajtóereje lehet, az egymás vallomását megismerő gyanúsítottak viszont a gátjai.) Ugyanezt a kriminalisztikát használja a baleset-helyszínelő és a közlekedési balesetet rekonstruáló műszaki szakértő, a katasztrófavédelem tűzvizsgálója, a Készenléti Rendőrség tűzszerész helyszínelője, vagy a magánnyomozó. Kriminalisztikai értelemben szemle lesz a holttest külvizsgálata és a boncolás, szemle lesz az is, amikor a nyomszakértő szétfűrészezi a zárbetétet a roncsolásmentes nyitás nyomai után kutatva (Elek, 2015). Bizonyítási kísérlet lesz a fegyverszakértő által végzett próbálövés, és a helyszínről felvett háromdimenziós modellben a valóságot szimuláló szoftverrel rekonstruált magasból esés is. A puhatolás során ugyanazokat a kommunikációs, szociális és pszichológiai készségeket használjuk, mint a gyanúsított kihallgatásakor, a szemle dinamikus szakaszában nagyrészt ugyanazt (is) csináljuk, mint bármely kutatás során.

Az egyféle kriminalisztika koncepcióját a szórakoztatóipar sem támogatja, márpedig a médiának vitathatatlan hatása van a köz- és a szakmai gondolkodásra is. Ezt tekinthetjük egy kiterjesztően értelmezett CSI-hatásnak is (Angyal, 2019b). Komolytalannak tűnhet a felvetés, de képzeljük el Hercule Poirot-t a *Miami helyszínelők* társaságában, ahogy egy rejtélyes gyilkossági ügyet göngyölítenek fel. Groteszk? És vajon csak az eltérő korszak és kultúra miatt? Akkor képzeljük el Columbo hadnagyot a *Halálos fegyver* filmek nyomozópárosával – a nyolcvanas években a Los Angeles-i rendőrség munkatársai voltak mind (a *Beverly Hills-i zsaruról* nem is beszélve).

A megközelítés, hogy egyféle kriminalisztika létezik csak, az oktatást természetesen megnehezítheti. Gyakorlatilag bármilyen kriminalisztikai tankönyvet veszünk elő, a kihallgatásnál leírt szakmai ajánlások döntő többsége a nyomozó hatóság által folyamatban lévő nyomozás során fogantatott, egyszemélyes irodában végrehajtott nyomozási cselekményre vonatkozik. Fel kell készülni az ügy irataiból, komfortos és nyugodt körülményeket kell teremteni, így tovább. De vajon hogy végezzen kihallgatást egy magánnyomozó? Kézenfekvő a válasz, hogy a „tanú” és a „gyanúsított” vallomása az eljárási kódexben nevesített bizonyítási eszköz, tehát civil személy nem állíthat elő ilyesmit. Ez jó válasz lenne? Aligha. Elkezdhetünk zsonglörkődni a szavakkal, hogy a magánnyomozó kikérdezést végezhet, nem kihallgatást, de ebben az esetben el kellene tudnunk magyarázni filozófiai igényességgel, hogy a kikérdezés miben különbözik a kihallgatástól, mert ha csak az eljárásjogi keretekben, akkor ugyanott vagyunk. Ha tartalmilag ugyanaz, akkor éppen a kriminalisztika terrénuma e

tartalmi szempontok kimunkálása, és éppen ez marad ki a legtöbb tananyagból. Nem beszélve a közigazgatási eljárásban végzett kihallgatásokról (a kiskorút lehetőleg a lakcímén kell meghallgatni), vagy a büntetőeljárás olyan kihallgatásairól (és szembesítéseiről), amiket a bíró foganatosít a tárgyalás során.

Ha nincsenek a tételes büntetőeljárás-jogtól független kriminalisztikai ajánlások, akkor megkérdőjeleződik a kriminalisztika önállósága, tudományos jellege is. Másrészt zavarba jövünk, ha az eljárásjogban megpróbáljuk megkeresni az álcázott megfigyelést, vagy azt a környezettanulmányt, amit nem a pártfogó felügyelő készít. Holott egyrészt ezeket a kriminalisztika gyakorlata is alkalmazza, másrészt a tankönyvekben is szerepelnek. Azaz léteznek, tételes jogi háttér nélkül is. A tételes jog csak a kereteket adja, illetve a célt jelöli ki. Ez rendkívül fontos gondolat. Ugyanis a kriminalisztikának mint gyakorlati módszernek is létezik fogalma: jogi keretek között, jogi célok érdekében végzett (tudományos) megismerés (Angyal, 2016; Angyal, 2019a). Másképpen megfogalmazva: a kriminalisztika a jogalkalmazási célú ténymegállapítás (Balláné, 2019) általános módszertana, és ha ezt a szerepét aktuálisan nem tölti be, az elsősorban a kriminalisztika tudományos művelésének egyik fontos feladatát jelöli ki.

A kriminalisztikának tehát háromféle megközelítése fér meg egymás mellett: tudomány, gyakorlat és tantárgy (Finszter, 2021). A kriminalisztika hagyományos felosztása elsősorban oktatási célokat szolgál és oktatási szempontokat követ. Eszerint általános és különös részre osztható, ahol előbbibe tartozik a technika, taktika, újabban a stratégia, illetve a korábban metodológiának is nevezett kriminalisztikaelmélet. A különös részt a metodika alkotja. Ez a tananyag összeállításához, az órák megszervezéséhez tökéletes felosztás, azonban a „valóságban” krimináltechnika önmagában természetesen nem létezik; a technika eszköztárát, ismeretanyagát döntően szemlék keretében vetik be, esetleg kutatás vagy motozás során. Szemlére, kutatásra, motozásra pedig forrónyomos felderítés során kerül sor, vagy tervezetten, a már folyamatban lévő nyomozásban, ami a metodika területe. Metodika keretében pedig a taktika és a bűnügyi szolgálati ismeretek teljes szinergiájának oktatására lenne szükség, ha a valóságot szeretnénk közelíteni.

A digitális szféra kriminalisztikáját hagyományosan a technikához sorolták a kilencvenes években, amikor a digitális bűnjel a dolgozószobából lefoglalt számítógéphez volt. Ma, amikor okoseszközök vesznek bennünket körül, bennük kapcsolati hálóval, helyadatokkal, jegyzetekkel, naptárral, fényképekkel, jelszavakkal, a lefoglalható hardverek mennyisége és minősége is sokat változott. Nem beszélve a rólunk keletkező rengeteg adat visszakövethetőségéről: a telefonunk feljelentkezik a távközlési toronyokra, bankkártyával fizetünk különböző helyeken, kocsink rendszámát leolvassa a fizetőkapu. Komoly környezettanulmányt

lehet összeállítani a személyről a közösségi oldalakon közzétett adatai, kifejtett tevékenységei alapján. Egy hackertámadást a szakemberek vissza tudnak vezetni az elkövetőhöz a digitális nyomai alapján. A „dolgok internete” (IoT) hajnalán vagyunk, amikor háztartási gépeink is a neten kommunikálnak majd velünk és egymással. A robotporszívóból vajon kiolvasható lesz távolról a lakás alaprajza? Ugyancsak most kezdődik a mesterséges intelligencia kriminalisztikai hasznosítása, ami nem tudjuk hova vezet majd. A kriminaltechnika és taktika mellé indokolt lesz bevezetni a digitális bűnjelekkel foglalkozó önálló szakterületet, aminek hangzatos neve lehetne például kriminálkibernetika (Petrétei, 2022). A digitális világ jelenségei minden bizonnyal szétfeszítik az anyag mint filozófiai fogalom kereteit. A digitális világban az egyediség, különbség, okság, kölcsönhatás, tükröződés teljesen másképp alakul, mint az anyagi világban, ezért a kriminalisztika általános elméleteit végig kell gondolni, meg kell vizsgálni e filozófiai tételek egyetemességét, alkalmazhatóságát, vagy hogy mi van helyettük. Illetve (dialektikusan szemlélve) mik azok az átfogó elvek, amiknek részei az anyagi és a digitális világban érvényes elvek is. (Vagy nem. A kérdés általam vélt fontosságát árnyalja, hogy a Nemzeti Közszolgálati Egyetemen évekkel ezelőtt megszűnt a Kiberbűnözés Elleni Tanszék.)

Az oktatási szempontú felosztás másik problémája, hogy a világ kissé elment mellette. Zavarba ejtő kérdés lehet, hogy hová tartozik a bűnmegelőzés, az operatív ügyelemzés, az elkövetői profil megalkotása, a vallomás műszeres ellenőrzése, az adatbányászat? Nem beszélve arról, hogy például a helyszíni szemle hova kinőtte magát: a véryomelemzést külföldön nem nyomszakértői szakterületnek tekintik, hanem helyszínelő szakterületnek. De említhetjük a bűnügyi régészetet, a tűzvizsgálatot, a halottszemlét, a közlekedési balesetek szemlélését, az eljárást halálos tömegszerencsétlenségek vagy CBRN-incidensek (CBRN – Chemical, Biological, Radiological and Nuclear) helyszínén stb. Nem feltétlenül tudok „jobb” felosztást a kriminalisztikához, ellenben hangsúlyozom, hogy a fentebb tárgyalt általános-különös részre osztás oktatási célokat szolgál csak, ezt nem veszíthetjük szem elől. Illetve tulajdonképpen felfogható gyakorlatias felosztásnak az, ahogy egy tipikus rendőrfőkapitányság bűnügyi igazgatósága felépül: felderítés, nyomozás, vizsgálat, elemző-értékelő munka, bűnmegelőzés és bűnügyi technika.

A kriminalisztika és a rendészettudomány

A kriminalisztika tudományos fogalma és a kriminalisztika mint gyakorlati tevékenység fogalma egy valamiben még biztosan ugyanolyan: nem tartalmaz

utalást a rendészetre, a rendészettudományra. Sietve leszögezem: véleményem szerint ez jól van így. Véleményem szerint a kriminalisztika semmiképpen sem része a rendészettudománynak, hanem mellérendelt viszonyban álló önálló tudomány. Nem mintha a kriminalisztika tudományos fogalma nem bírná el (olyan, a rendészettudomány részét képező alkalmazott multidiszciplináris bűnügyi ténytudomány), csak az eddig általam kifejtettek pont abba az irányba igyekeztek mutatni, hogy a kriminalisztika jóval több mint a bűnügyi rendőrség által büntetőeljárásban végzett tevékenységre vonatkozó ajánlások és elméleti ismeretek.

Természetesen a rendészettudomány és a kriminalisztika közt – mellérendelt viszonyukat szem előtt tartva – számtalan kapcsolódási pont található. Nem csak arra gondolok, hogy a legtöbb nyomozati cselekmény lefolytatását a nyomozó hatóságokra mint rendvédelmi szervekre telepített legitim erőszak alkalmazásának joga szavatolhatja. Ez ugyanis nem teljesen általános: az ügyészség, a polgári légijármű parancsnoka, vagy a parancsnoki nyomozásra jogosult katonai vezető nem rendvédelmi szerv. Ha szűken értelmezzük a kriminalisztikát, ezek az említettek akkor is jogosultak a nyomozásra. Ha viszont tágan, akkor ott lesznek a magánnyomozók, a bíró, a tűzvizsgáló, a szakértő és így tovább, akiknek nincs joga erőszakot alkalmazni, bár egyes esetekben kérhetnek segítséget rendvédelmi szervtől, nyomozó hatóságtól. (Bár a magánnyomozó legfeljebb annyit, mint bármely közönséges állampolgár, például testi épsége, személyes szabadsága védelme érdekében.)

Maguknak az egyes nyomozási cselekményeknek is lehet azonban komoly rendészettudományi kapcsolódása. A forrónyomos eljárás során a bűnügyi állomány a rendészeti állománnyal a lehető legszorosabb együttműködésben dolgozik. A helyszíni szemle az esetek többségében nem képzelhető el helyszínbiztosítás nélkül, ami lehetővé teszi az illetéktelenek eltávolítását vagy kizárását a helyszínről. Egy házkutatás vagy gépkocsi motozás kizárólag az intézkedéstaktikai alapelvek betartásával végezhető el biztonságosan. Nyílt terep vagy erdő átkutatásához csapaterőre, így pedig csapatszolgálati ismeretekre van szükség. Mindemelllett a prediktív rendészet (Mátyás et al., 2020) pedig konkrét átmenet a kriminalisztika és a rendészettudomány között, mind elméleti, mind gyakorlati értelemben.

Korinek László értelmezésében a rendészettudomány a bűnügyi tudományok és a közigazgatás-tudomány határterületén helyezkedik el (Korinek, 2007), a legtöbb definíció pedig a kriminalisztikát a bűnügyi tudományok körébe helyezi. Egyetértek továbbá Hautzinger Zoltánnal abban, hogy a kriminalisztika nagyban hatott a rendészettudomány fejlődésére is (Hautzinger, 2015). A bűnügyi rendőrség, a „detektívtestület”, a „nyomozó közegek” létrejötte gyakorlatilag

a kriminalisztika adott fejlettségi fokához volt kötve. Nem értek viszont egyet Hautzinger megállapításaival a két tudomány elhatárolása kapcsán, mert úgy tűnik, hogy fontos szempontnak érzi a kriminalisztika szűkebb fókuszát, illetve szűkebb spektrumú kapcsolódását más tudományokhoz. Ha az előbbivel lényegében egyet is értek (még úgy is, hogy a fentiek alapján én jóval szélesebben határozom meg a kriminalisztikát, mint Hautzinger az idézett cikkben), az utóbbi szemponttal nem. A krimináltechnika rendkívül tágas határvonalakkal kapcsolódik a műszaki és természettudományok legtöbbszöréhez, a taktika pedig a pszichológián, szociológián túl a kommunikációhoz, nyelvészethez is. A kriminalisztika átfogó elméletei mindezeket túl nagyban támaszkodnak a filozófia egyes területeire (ismeretelmélet, logika, nyelvfilozófia), a matematika egyes területeire (valószínűségszámítás, statisztika, halmazelmélet), a háttérterületekre (információelmélet, rendszerelmélet, játékelmélet, kibernetika) és így tovább. Ez önmagában nem értékítélet, de ettől még elfogadott tudományos eredmény (Angyal et al., 2018). Illetve egy pillanatra visszatérve mégis a kriminalisztika úgymond szűkebb fókuszára: vajon valóban elintézhethetjük-e a „bűnüldözés” egységes címkéjével a sorozatbetörés nyomozását, az ismeretlen emberölés felderítését, egy (önkezű?) gyógyszer-túladagolás kivizsgálását, a költségvetési csalás bizonyítását? Na és a halálos vadászbalesetet, a fogorvosi műhibát, a bujkáló elkövető kézre kerítését? A *Hableány* sétahajó tragédiáját a közlekedési bűncselekmény és a külföldi sértettek maradványainak azonosítása vonatkozásában? A kábítószer-bűnözés elleni komplex fellépést, ami a Kábítószervizsgáló Szakértői Intézet laboratóriumában, egy eddig ismeretlen vegyületcsoport azonosításával (is) kezdődhet?

A forenzikus tudományok és a Sydney-i kiáltvány

A kriminalisztika rendkívül széles határokon történő kapcsolódása elvezet bennünket a forenzikus tudományok kérdésköréhez. A forenzikus szó a latin *forensis* (*forum* + *-ēnsis*) szóból származik, jelentése a fórumról vagy a fórumhoz kapcsolódóan; a fórum pedig a peres eljárások fórumát, színhelyét jelenti. Azaz minden forenzikus, amit a (bírói) fórum elé visznek. A forenzikus tudományok magyar fordítása a törvényszéki tudományok lehet, bár a szakértőket és szakterületeiket 1945 után (a törvényszékek átnevezésekor) igazságügyinek és nem törvényszékieknek nevezték. Ma pedig ismét vannak törvényszékek, kérdés, hogy ez az elnevezésekben okoz-e majd változást.

A forenzikus tudományok és a kriminalisztika nem szinonim fogalmak, viszonyuk összetett. Az Egyesült Államokban a szövetségi kormányzat szerveként

működő NIST (National Institute of Standards and Technology; kb. nemzeti szabványügyi és műszaki intézet) keretei között működő OSAC (Organization of Scientific Area Committees – kb. szakterületi bizottságok szervezete a forenzikus tudományért) által közzétett lexikonjában (URL1) a „forenzikus” meghatározására a fentieknek megfelelő fogalmat ad, azaz a jogi eljárásokhoz felhasználható ténymegállapítások, (szak)vélemények, következtetések módszereit, eljárásait és technikáit értik alatta. Ugyanez a lexikon a „kriminalisztika” alatt viszont a forenzikus tudomány egyik ágát érti, ami a nyomozás elősegítése érdekében a tárgyi bizonyítékok vizsgálatával és értelmezésével foglalkozik. Mondhatnánk tehát, hogy egyszerű dolgunk van: forenzikus alatt az általam is preferált tág értelemben vett kriminalisztikát értjük, kriminalisztika alatt pedig a krimináltechnikát. Továbbra is ugyanez a lexikon azonban a „forenzikus tudomány” alatt már sokkal szűkebb területet ért, ami nehezen érthető. Eszerint a forenzikus tudomány tudományos elvek és módszerek alkalmazása a büntető igazságszolgáltatásban, így különösen a tárgyi bizonyítékok összegyűjtésével, vizsgálatával és elemzésével kapcsolatosan.

Aggályos a fogalom ilyen szűkítése. Ha csak a büntető igazságszolgáltatásról beszélünk, számos valóban igazságügyi (forenzikus) és valóban tudományos szakterületet zárunk ki. Gondolhatunk a családjogra, ahol a genetikus szakértőnek (apaság) vagy a pszichológus szakértőnek (kiskorú gyermek elhelyezése, felügyelete) feladatai vannak. Társadalombiztosítási ügyekben a munkaképességet vizsgáló orvosszakértőnek („leszázalékolás”) ugyancsak. Műszaki szakértők, könyvszakértők a polgári peres ügyekben talán gyakrabban működnek közre, mint büntetőügyekben. Ha különösen vagy elsősorban a tárgyi bizonyítékokra fókuszálunk, a pszichológus szakértők, elmeorvos szakértők, könyvszakértők helye és szerepe kérdőjeleződik meg – mindez úgy, hogy maga a lexikon az egyes szakterületekre vonatkozó szócikkekben következetesen jogi eljárásokról, és nem nyomozásról vagy büntetőeljárásról beszél.

Az elmúlt évek egyik legnagyobb horderejű eseménye a szakterületen a *Sydney-i kiáltvány* közzététele (URL2). E mindössze másfél oldalas dokumentum tartalmazza a forenzikus tudomány fogalmát és hét alapelvét, amit a szerzők egy szacikkben részletesen is kifejtenek (Roux et al., 2022). A kiáltvány szerint a forenzikus tudomány ügylapú, feltárára irányuló, tudományokra épülő törekvés a nyomok tanulmányozására, hogy azok felkutatása, felismerése, rögzítése, vizsgálata és értelmezése révén megérthessük a közügyet képező rendkívüli eseményeket. (Közügyet képező rendkívüli esemény alatt nem csak a bűncselekményeket érti, példaként a peres ügyeket és a biztonsági incidenseket is felsorolja.) A nyomokat a fogalom a legtágabb értelemben használja, amikor azokat a múltbéli cselekmény (jelenlét vagy tevékenység) következtében hátramaradt

elváltozásoknak tekinti. A kiáltványról szóló hivatkozott cikkben ez az egyetlen alkalom, amikor a tárgyi (fizikai) bizonyítékok mellett megemlítik a pszichológiai és a digitális bizonyítékokat is. Egyébként a továbbiakban sajnos csak a tárgyi (fizikai) bizonyítékokra koncentrálnak.

A tárgyi bizonyítékok egyoldalú kiemelése egybevág egy, a kiáltványt és az azt bemutató szakcikket jegyző szerzők egy részének közreműködésével született másik tanulmánnyal (Ristenbatt et al., 2022), ami szerint a traszológia a fizikai elváltozások felkutatásával, felismerésével, azonosításával, illetve a fizikai elváltozások összességének értelmezésével foglalkozik (és a traszológia a harmadik kulcsfogalom a kriminalisztika és a forenzikus tudományok mellett). A nyom („trace”) pedig lehet tünet (szimptóma), mint az orvosi diagnózisok során; lehet jelző (index), ami a létezőre mutat; és lehet jel („sign”), ami a pusztán létezésén túlmutatva árulkodik. A cikk ezeket nem fejt ki. Umberto Eco az *Értelmezés határai* című kötetében nagyon hasonló felosztást mutat be (Eco, 2013). Ezek szerint van a nyom, a szimptóma és az indícium. A nyom tulajdonképpen kód, ami alaki jellemzőinél fogva utal egy másik tárgyra. Ez a kapcsolat azonban szinkdochikus, hiszen a cipőtalp nyoma a cipőtalpra utal, azt a mi gondolkodásunk egészíti ki cipővé, sőt személyyé. A szimptóma olyan elváltozás, ami a létrehozó fizikai okok osztályára enged következtetni, de nincs pontról pontra történő megfelelés, mint a nyomnál (például letörli a poros felületet az elkövető, de nincs olyan körvonal, ami miatt látnánk, hogy az kéz vagy láb nyoma). Az indícium olyan hátramaradt dolog, ami korábbi tulajdonosára utal, tág értelemben (azaz a tárgy-töredéktől kezdve a személyi okmányig).

A *Sydney-i kiáltvány* szerinti alapelvek a következők:

1. A jelenlét és a tevékenység nyomokat hagy, amik alapvető, észlelhető és értelmezhető információforrások az események vonatkozásában.
2. A helyszíni szemle tudományos és diagnosztikai jellegű törekvés, ami tudományos szakértelmet igényel, a hátramaradt elváltozások felkutatása és értelmezése a rekonstrukció és az azonosítás érdekében képzett személyt, széles tudományos műveltséget, személyes készségeket és technikai eszközök bevetését igényli.
3. A forenzikus tudomány üg্যালapú, tudományos ismeretekre, nyomozási módszertanra és logikus következtetésekre épül. A fogalomban is említett üg্যালapú jelleg azt jelenti, hogy egyszeri, egyedi, múltban lezajlott események tanulmányozásáról van szó, azokat nem lehet megismételni az alaposabb vizsgálat érdekében sem.
4. A forenzikus tudomány az eredményeket a kontextussal együtt értékeli az időbeli aszimmetria miatt. A múltbéli esemény teljes egészében közvetlenül nem ismerhető meg, csak töredékes, romló, változékony, hiányos

nyomai alapján alkothatunk olyan modellt, ami magyarázatot, lehetséges forgatókönyvet nyújt a talált elváltozásokra. Ehhez a kontextus ismerete elengedhetetlen: a következtetések nem tudnak „biztos” válaszokat adni, csakis a lehetséges magyarázó modellek/forgatókönyvek keretében tudják az adott elváltozás viszonylagos értékét megbecsülni. Ennek szilárd tudományos alapokon kell állnia, illetve elfogulatlan és átlátható szakértői értékelésen.

5. A forenzikus tudomány bizonytalanságok végtelen sorával foglalkozik. A szakemberek a nyomképződés mechanizmusától kezdve a szakvélemény megfogalmazásáig bizonytalansággal szembesülnek minden lépés során. A bizonytalanság tanulmányozható, de meg nem szüntethető.
6. A forenzikus tudomány céljai és közreműködői egyaránt sok dimenzióban értelmezhetők. A tág értelemben vett nyomok alapos tanulmányozása révén feltárhat fontos információkat a bűnözésről, a feketepiacról, a társadalmat fenyegető vagy aggasztó jelenségekről, hozzájárul a sikeres felderítéshez, nyomozáshoz, a jogi eljárások során támogatja a döntéshozatalt.
7. A forenzikus tudomány eredményei a kontextusban nyerik el jelentésüket. Ez azt jelenti, hogy önmagukban, a kontextustól függetlenül nincs értékük, az ügy összes információja adja meg az észlelteket és a ténymegállapítások igazi jelentését. A tudományos közösség egy része, illetve a jogalkalmazók egy része vitatja ezt az álláspontot, és azt vallja, hogy az ügyre vonatkozó háttérinformációk elfogulttá tehetik a szakértőt. Az elfogultság valós probléma, azonban meg kell tudni különböztetni az irreleváns háttérinformációkat az ügy kontextusát jelentő információktól, mert utóbbiakra vitathatatlanul szükség van a ténymegállapítások és következtetések megfogalmazásához, illetve értékeléséhez is. Ehhez szilárd etikai normákkal kell rendelkezni, hogy a szükséges információk és a befolyásoló információk közti határvonal felfedezhető legyen.

A fogalomban említett feltáró jelleg nem szerepel kibontva, az első, a harmadik és a negyedik alapelv háttérében azonban ott van. A feltáró jelleg azt jelenti, hogy az igazság a vizsgált eseménnyel kapcsolatban nem ismert; arra vonatkozó állítások, vallomások, feltevések léteznek csak. A vizsgálat során sem fog egy csapásra kiderülni az igazság: véges darabszámú lehetséges magyarázat felállítása, lehetséges forgatókönyv kidolgozása az, amire a forenzikus tudomány képes. Az igazságot majd az eljáró bíróság állapítja meg az ítéleti tényállásban („res iudicata pro veritas habetur” – az ítélt dolgot igaznak kell tartani) (Angyal, 2019a).

A kriminalisztika és a forenzikus tudományok

A *Sydney-i kiáltványba* foglalt hét alapelv kinyilvánítása rendkívül jelentős és időszerű volt, és kitapintható az is, hogy válaszként született azokra a törekvésekre, amik a kriminalisztika és a forenzikus tudományok hanyatlását idéznék elő hosszabb távon. Hírheedt összefoglalója ezeknek a törekvéseknek az amerikai úgynevezett PCAST-jelentés (PCAST – President’s Council of Advisors on Science and Technology), ami a szakterület felháborodását váltotta ki az Egyesült Államokban, illetve megalapozott ellenérvek felsorakoztatására sarkallt több tekintélyes szakmai szervezetet is (Petrétei, 2023). Egy zömében svájci szerzők által jegyzett cikk kifejezetten aggasztónak írja le, hogy a forenzikus szakterületek távolodnak egymástól, szegmentálttá válnak (Baechler et al., 2020), mindez az esetleges elfogultság elkerülése érdekében, valójában több kárt okozva, mint hasznot hajtva. A szintén svájci professzor, Christophe Champod szerint a különböző szakértői vélemények (lábbelinyomok, daktiloszkópiái nyomok, DNS-maradványok azonosítása) képesek egymástól addig függetlennek gondolt ügyeket összekapcsolni. A forenzikus adatok a hely-idő, illetve a célpont és modus operandi kontextusába helyezve segítik a bűnügyi jelenségek felismerését és követését. Ez pedig nagyon komoly társadalmi előny (Champod, 2014).

A kiáltványba foglalt forenzikus tudomány fogalom, ha a „nyom” szót kiterjesztően értelmezzük, azaz vonatkoztatjuk a pszichológiai és digitális szférára is, akkor megfeleltethető az általam is szorgalmazott hazai kriminalisztika-fogalomnak. Ezzel viszont már nem tudok azonosulni. Saját értelmezésemben a kriminalisztika és a forenzikus tudományok, ahogy arra már utaltam, bonyolultabb kapcsolatban vannak annál, hogy pusztán csereszabatos fogalomként gondoljunk rájuk. A forenzikus tudományok (mindig többesszámban!) a bevett, létező, elismert tudományterületek azon „sarkai”, „szegletei” vagy rétegei, amik az igazságszolgáltatás, a jogalkalmazás céljait szolgálják. Ezek egyáltalán nem részei a kriminalisztikának, a krimináltechnikának: az igazságügyi orvostan az orvostudomány, azon belül talán leginkább a pathológia része, az igazságügyi vegyészet a kémia része, a forenzikus fizika a fizikáé, az igazságügyi genetika a genetikáé és így tovább. A kriminalisztika pedig szemléleti keretrendszerként integrálja az egyes forenzikus szakterületeket a jogalkalmazási célú ténymegállapítás érdekében, azáltal, hogy általános elméleti tételei és a kriminalisztikai gondolkodás hatnak az egyes forenzikus tudományok módszertanára és művelésére is. Másrészt gyakorlati keretrendszerként megszervezi a felderítést, nyomozást, bizonyítást, ennek keretében a törvényszéki szakértők igénybevételét, illetve elemzi és értékeli mindezek eredményét. Harmadrészt, nem elhanyagolható módon, maga a kriminalisztika is kifejleszt

és kifejlesztett olyan törvényszéki szakértői szakterületeket, amik nem részei egyetlen (létező, elismert) tudományágnak sem: ilyen a klasszikus szakterületek közé tartozó nyom-, ujjnyom-, fegyver-, írás-, okmányszakértői munka, illetve a klasszikus szakterületek között helyet követelő arckép-azonosítás (Mészáros & Petrétei, 2023), vagy a más területeken bevett műszaki megoldásokat adaptáló hangazonosítás.

Az érvelést, mi szerint a kriminalisztika hat a forenzikus szakterületek művelésére, illetve azokat keretbe foglalja, tulajdonképpen alá lehet támasztani a kiáltvány hatodik alapelvével. A szakértő az igazság feltárásával az igazságszolgáltatást segíti, ami ideális esetben, megfelelően működő állam esetén a bűnüldözés eredményességére is hatással van. A jó vegyész szakértő nem elég, ha a kémiához ért, értenie kell a bűnüldözés és az igazságszolgáltatás működését, a kábítószer-bűnözés aktuális helyzetét, trendjeit egyaránt. Jó érzékkel kell észrevennie, ha felbukkan egy új adalékanyag, vagy ha különböző eljárások különböző lefoglalásai során gyanúsán azonos összetételű kábítószeret találnak a nyomozó hatóságok.

Lezárás

„Amikor néhány évvel ezelőtt [...] összegyűltünk, hogy azután több pártra szakadva ki-ki a maximális szenvedéllyel védelmezze a maga igazát, rájöttem, több az 'alapelv' és az 'általános' igazság, mint szükséges. Nem akarván lemaradni, én is gyártottam néhányat, melyekre a többiek ugyanúgy nem voltak kíváncsiak, mint én az övékére – mindent egybevetve tehát az összejövétel és a vita rendkívül hasznosnak bizonyult.” (Zsoldos, 1987).

A Magyar Rendészettudományi Társaság jubileuma előtt tisztelgő tanulmánnyal nem az volt a célom, hogy még egy újabb kriminalisztika-fogalmat tegyek le az asztalra, hanem sokkal inkább a meglévő, sokszor egymásnak is ellentmondó megközelítések szintézisére akartam kísérletet tenni. Továbbá integrálni akartam a „forenzikus tudomány(ok)” ugyancsak szerteágazó fogalmi megközelítését, illetve elhelyezni mindezeket a rendészettudományhoz képest. Tovább szerettem volna bemutatni a rendkívül jelentős *Sydney-i kiáltványt*, röviden utalva arra a szakmai környezetre, amire ez válaszként megszületett. Összegésében pedig rá akartam mutatni arra, hogy a kriminalisztika tudománya sem lezárt statikus rendszer, hanem a tudományos, technológiai és társadalmi változások fényében újra és újra kell, kellene vagy lehet értelmezni még az alapjait is.

Felhasznált irodalom

- Angyal M. (2016): A kriminalisztikai megismerés, avagy a kriminalisztika megismerése. In Fenyesi Cs. & Herke Cs. (Szerk.), *A munkát nem lehet eltitkolni – Tiszteletkötet Tremmel Flórián professor emeritus 75. születésnapjára* (pp. 9–13). Pécsi Tudományegyetem.
- Angyal M. (Szerk.) (2019a). *Kognitív kriminalisztika. Ismeret – elmélet – történet*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Angyal M. (2019b). A kriminalisztika mint tantárgy: a probléma-, felfedezés- és projektalapú tanulás kívánalma. In Gaál Gy. & Hautzinger Z. (Szerk.), *Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XXI. A bűnüldözés és a bűnmegelőzés rendszertudományi tényezői* (pp. 147–159). Magyar Hadtudományi Társaság Határőr Szakosztály Pécsi Szakcsoportja.
- Angyal M., Bezsenyi T. & Petrétei D. (2018). „Az egész eljárásnak több a kára, mint a haszna” – A kriminalisztikai fejlesztések dilemmái. *Rendőrségi Tanulmányok*, 1(2), 68–92.
- Baechler, S., Morelato, M., Gittelson, S., Walsh, S., Margot, P., Roux, C. & Ribaux, O. (2020). Breaking the barriers between intelligence, investigation and evaluation: A continuous approach to define the contribution and scope of forensic science. *Forensic Science International*, 309, 110213. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2020.110213>
- Balláné Füzster E. & Lakatos J. (2012). *Kriminalisztika I. A kriminalisztika egyes elméleti kérdései*. Nemzeti Közszerzői Egyetem.
- Baláné Füzster E. (2019). *Krimináltechnika*. Dialóg Campus Kiadó.
- Champod, C. (2014): Research focused mainly on bias will paralyse forensic science. *Science and Justice*, 54(2), 107–109. <http://dx.doi.org/10.1016/j.scijus.2014.02.004>
- Eco, U. (2013). *Az értelmezés határai*. Európa.
- Elek I. (2015). Vagyonvédelmi eszközök, mint traszológiai nyomhordozók. Doktori értekezés. Nemzeti Közszerzői Egyetem Katonai Műszaki Doktori Iskola.
- Fenyési Cs. (2014). *A kriminalisztika tendenciái. A bűnügyi nyomozás múltja, jelene, jövője*. Dialóg Campus Kiadó.
- Fenyési Cs. (2013). A kriminalisztika jövőbeli fejlesztési lehetőségei, kihívásai. *Pro Futuro – A jövő nemzedékek joga*, 3(2), 40–61. <https://doi.org/10.26521/Profuturo/2013/2/5507>
- Finszter G. (2021). A rejtőzködő bűn és a büntető hatalom. *Belügyi Szemle*, 69(10), 1691–1707. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2021.10.1>
- Gárdonyi G. (2023). *A bűnügyi szemle*. Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Hautzinger Z. (2015). A kriminalisztika és a rendszertudomány határterületei. *Magyar Rendészet*, 15(1), 11–19.
- Kertész I. (Szerk.) (1964). *A bűnügyi technikus kézikönyve*. BM Tanulmányi és Kiképzési Csoportfőnökség.
- Korinek L. (2007). A bűnügyi tudományok helyzete. *Magyar Tudomány*, 168(12), 1570–1576.
- Kovács Gy. (2023). Nyomozásszervezési alapok és a nyomozási verziók. *Obsitos Detektívek Lapja*, 11(1-4), 13–20.

- Lakatos J. (Szerk.) (2005). *Kriminalisztikai alapismeretek*. Rendőrtiszti Főiskola.
- Mátyás Sz., Mészáros B. & Szabó I. (2020). Prediktív rendészet. In Ruzsonyi P. (Szerk.), *Köz-biztonság: Fenntartható biztonság és társadalmi környezet tanulmányok III.* (pp. 1895–2064). Ludovika Egyetemi Kiadó.
- Mészáros A. & Petrétei D. (2023). Az arcképelemzés és az arckép-azonosítás mint klasszikus kriminalisztikai szakterület. *Magyar Rendészet*, 23(3), 149–157. <https://doi.org/10.32577/mr.2023.3.9>
- Petrétei D. & Angyal M. (2018). Hol tart most a kriminalisztika ontogenezise? *Magyar Jog*, 66(1), 51–57.
- Petrétei D. (2022). Nyomelmélet és nyomtan a 21. században. *Belügyi Szemle*, 70(5), 961–981. <https://doi.org/10.38146/BSZ.2022.5.5>
- Petrétei D. (2023). A kriminalisztika ostroma. *Magyar Bűnüldöző*, 14(1-2), 96–107.
- Ristenbatt, R. R., Hietpas, J., De Forest, P. R. & Margot, P. A. (2022). Traceology, Criminalistics, and Forensic Science. *Journal of Forensic Science*, 67, 28–32. <https://doi.org/10.1111/1556-4029.14860>
- Roux, C., Bucht, R., Crispino, F., De Forest, P., Lennard, C., Margot, P., Miranda, M. D., NicDaeid, N., Ribaux, O., Ross, A. & Willis, S. (2022). The Sydney declaration – Revisiting the essence of forensic science through its fundamental principles. *Forensic Science International*, 332, 111182. <https://doi.org/10.1016/j.forsciint.2022.111182>
- Zsoldos P. (1987). *Ellenpont*. Szerzői kiadás.

A cikkben található online hivatkozások

URL1: OSAC Lexicon. <https://www.nist.gov/glossary/osac-lexicon>

URL2: Sydney Declaration. <https://iafs2023.com.au/cms/wp-content/uploads/IAFS-2023-Sydney-Declaration-18-May-2021.pdf>

A cikk APA szabály szerinti hivatkozása

Petrétei D. (2024). Kriminalisztika, rendészettudomány, forenzikus tudományok – gondolatok az MRTT jubileuma kapcsán. *Belügyi Szemle*, 72(5), 773–789. <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i5.pp773-789>

Nyilatkozatok

Összeférhetetlenség

A szerző nem jelentett összeférhetetlenséget.

Finanszírozás

A szerző nem kapott pénzügyi támogatást a kutatáshoz, a szerzőséghez és/vagy a cikk publikálásához.

Etikai nyilatkozat

Jelen cikkhez nem kapcsolódik adatkészlet.

Nyílt hozzáférésről szóló tájékoztatás

Jelen cikk a Creative Commons Attribution 4.0 International License (CC BY NC-ND 2.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/2.0/>) feltételei szerint publikált Open Access közlemény, melynek szellemében a cikk bármilyen médiumban szabadon felhasználható, megosztható és újraközölhető, feltéve, hogy az eredeti szerző és a közlés helye, illetve a CC License linkje feltüntetésre kerülnek.

Levelező szerző

A cikk levelező szerzője Petrétei Dávid, aki a petreteid@nszkk.gov.hu e-mail címen érhető el.